



Βρυξέλλες, 14 Ιουνίου 2024
(OR. en)

10817/24

Διοργανικός φάκελος:
2008/0140(CNS)

ANTIDISCRIM 95
FREMP 291
GENDER 114
JAI 968
MI 583
SOC 435

ΕΚΘΕΣΗ

Αποστολέας: Προεδρία

Αποδέκτης: Συμβούλιο

αριθ. προηγ. εγγρ.: 10476/24

Αριθ. εγγρ. Επιτρ.: 11531/08 - COM(2008) 426 final

Θέμα: Οδηγία για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης (άρθρο 19)
- Έκθεση προόδου

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στις 2 Ιουλίου 2008, η Επιτροπή υπέβαλε στο Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου με την οποία επιδιώκεται να επεκταθεί σε τομείς πέραν της απασχόλησης η προστασία από τις διακρίσεις λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού. Η προτεινόμενη οριζόντια οδηγία περί ίσης μεταχείρισης, που συμπληρώνει τη σχετική ισχύουσα ενωσιακή νομοθεσία¹, απαγορεύει τις διακρίσεις για τους προαναφερόμενους λόγους στους εξής τομείς: κοινωνική προστασία, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής ασφάλισης και της υγειονομικής περίθαλψης, εκπαίδευση, και πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένης της στέγασης.

¹ Ειδικότερα, τις οδηγίες 79/7/ΕΟΚ, 2000/43/ΕΚ, 2000/78/ΕΚ και 2004/113/ΕΚ του Συμβουλίου.

Μετά την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας την 1η Δεκεμβρίου 2009, η πρόταση εμπίπτει πλέον στο άρθρο 19 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) (ειδική νομοθετική διαδικασία) και συνεπώς απαιτείται η επίτευξη ομοφωνίας στο Συμβούλιο, μετά την *έγκριση* του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο γνωμοδότησε στις 2 Απριλίου 2009² σύμφωνα με τη διαδικασία διαβούλευσης. Το Συμβούλιο θα πρέπει να ζητήσει την έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου επί του τελικού κειμένου.

Μολονότι η πρόταση είναι υπό συζήτηση εδώ και περίπου δεκαέξι χρόνια και σχεδόν κάθε Προεδρία έχει εγγράψει τον φάκελο στην ημερήσια διάταξη του Συμβουλίου, μέχρι στιγμής δεν κατέστη δυνατόν να επιτευχθεί συμφωνία. Η πιο πρόσφατη έκθεση προόδου³ υποβλήθηκε στο Συμβούλιο EPSCO στις 12 Ιουνίου 2023.

Η μεγάλη πλειονότητα των αντιπροσωπιών υποστηρίζει επί μακρόν την οδηγία, αναγνωρίζοντας ότι αποσκοπεί στην ολοκλήρωση του ισχύοντος νομικού πλαισίου με την αντιμετώπιση και των τεσσάρων λόγων διακρίσεων μέσω οριζόντιας προσέγγισης, αλλά ορισμένες αντιπροσωπίες έχουν εκφράσει ανησυχίες και ζητήσει διευκρινίσεις όσον αφορά την εικαζόμενη έλλειψη ασφάλειας δικαίου, την κατανομή αρμοδιοτήτων και τη συμμόρφωση με την αρχή της επικουρικότητας, καθώς και τον αντίκτυπο της πρότασης, ιδίως όσον αφορά ενδεχόμενες δημοσιονομικές επιπτώσεις.

Σημαντικές αναδιατυπώσεις έχουν επέλθει επί σειρά ετών για να αντιμετωπιστούν οι ανησυχίες που εκφράστηκαν, μεταξύ άλλων με την αποσαφήνιση των νομικών υποχρεώσεων τόσο επί της ουσίας όσο και ως προς την κατανομή αρμοδιοτήτων, και με τον περιορισμό σε μεγάλο βαθμό των δυνητικών δημοσιονομικών επιπτώσεων του σχεδίου οδηγίας.

Η Επιτροπή έχει υποστηρίξει την αναζήτηση συμβιβαστικής λύσης, διατηρώντας παράλληλα στο παρόν στάδιο επιφύλαξη εξέτασης για οποιεσδήποτε αλλαγές στην αρχική της πρόταση.

² Βλ. έγγραφο Α6-0149/2009. Η κα Alice Kuhnke (ΣΔ/Πράσινοι/Ευρωπαϊκή Ελεύθερη Συμμαχία) ορίστηκε εισηγήτρια από το σημερινό Κοινοβούλιο.

³ 9043/23. Το Συμβούλιο πραγματοποίησε επίσης συζήτηση προσανατολισμού σχετικά με την πρόταση (βλ. έγγρ. 9544/23).

II. ΟΙ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΕΠΙ ΒΕΛΓΙΚΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ

Κατά τη διάρκεια της βελγικής Προεδρίας, πραγματοποιήθηκαν εντατικές εργασίες σχετικά με την πρόταση προκειμένου να επιτευχθεί ομοφωνία. Η πρόταση συζητήθηκε σε τρεις συνεδριάσεις της Ομάδας «Κοινωνικά θέματα»⁴ –τρεις φορές στην EMA⁵ καθώς και σε επίπεδο Συμβουλίου. Η Προεδρία παρουσίασε τέσσερις δέσμες προτάσεων διατύπωσης, με σκοπό την αντιμετώπιση όλων των εκκρεμών ανησυχιών που είχαν εκφράσει οι αντιπροσωπίες, ειδικότερα όσον αφορά την ασφάλεια δικαίου, την τήρηση της αρχής της επικουρικότητας και τις δυνητικές δημοσιονομικές επιπτώσεις της μελλοντικής οδηγίας⁶.

Οι ανησυχίες αυτές αντιμετωπίστηκαν από την Προεδρία ως εξής:

1. Το κείμενο αναδιατυπώθηκε ώστε να αποσαφηνιστεί το πεδίο εφαρμογής των υποχρεώσεων των κρατών μελών όσον αφορά την *εύλογη προσαρμογή* για άτομα με αναπηρία (άρθρο 4 και αιτιολογικές σκέψεις 19α έως 20δ), οι οποίες πρέπει να είναι διακριτές από την υποχρέωση διασφάλισης της προσβασιμότητας, η οποία είχε προηγουμένως διαγραφεί.
2. *Οι αρμοδιότητες των κρατών μελών στους τομείς της εκπαίδευσης*, μεταξύ άλλων όσον αφορά τον καθορισμό των διδάκτρων και των ηλικιακών ορίων, οριοθετήθηκαν με μεγαλύτερη σαφήνεια (άρθρο 3 παράγραφος 2 στοιχείο δ) και αιτιολογική σκέψη 17ζ).
3. Το κείμενο αποσαφηνίστηκε περαιτέρω με αναφορά στη μεγάλη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών όσον αφορά την παροχή, την ανάθεση και την οργάνωση υπηρεσιών γενικού συμφέροντος, επιβεβαιώνοντας ότι οι διαφοροποιήσεις στην παροχή *υπηρεσιών γενικού συμφέροντος* σε περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο δεν συνιστούν από μόνες τους διάκριση (άρθρο 3 παράγραφος 5α και αιτιολογική σκέψη 11).
4. Το κείμενο τροποποιήθηκε με την παροχή στα κράτη μέλη της δυνατότητας να αντιμετωπίσουν τη *δημογραφική πρόκληση* λόγω της μείωσης των ποσοστών γεννήσεων (άρθρο 3 παράγραφος 4α και αιτιολογική σκέψη 19-α).

⁴ Οι συνεδριάσεις πραγματοποιήθηκαν στις 20 Φεβρουαρίου, στις 14 Μαρτίου και στις 9 Απριλίου.

⁵ 18 Απριλίου, 26 Απριλίου και 14 Ιουνίου.

⁶ Έγγρ. 5552/24, 6630/24, 7549/24 και 8616/24 (περιέχονται χωρίς αλλαγές στο έγγρ. 8616/1/24 REV 1 και με τεχνικές και συντακτικές προσαρμογές ήσσονος σημασίας στο 10476/24).

5. Η Προεδρία αποσαφήνισε επιπλέον τις προϋποθέσεις για *διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας ή αναπηρίας* (άρθρο 2 παράγραφοι 5α και 6 και αιτιολογικές σκέψεις 14-α και 14α).
6. Στο ίδιο πνεύμα, η Προεδρία αποσαφήνισε τις διατάξεις σχετικά με τη *διαφορετική μεταχείριση με βάση την ηλικία ή την κατάσταση της υγείας ενός προσώπου ειδικά στον τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών* (άρθρο 2 παράγραφοι 7α και 7 και αιτιολογική σκέψη 15αβ).
7. Η *περίοδος μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο* μειώθηκε σε 3 έτη σε σύγκριση με το προηγούμενο σχέδιο, λόγω του μεγάλου χρονικού διαστήματος που έχει ήδη παρέλθει από την αρχική υποβολή της πρότασης, και η σχετική διάταξη αναδιατυπώθηκε σύμφωνα με την ισχύουσα πρακτική (άρθρο 15 παράγραφος 2). Αντιθέτως, η *περίοδος της υποχρέωσης υποβολής στοιχείων* παρατάθηκε σε 4 έτη.
8. Η αιτιολογική σκέψη 9 αναδιατυπώθηκε ώστε να επιβεβαιώνει ρητά ότι έχει διενεργηθεί προσεκτική αξιολόγηση όσον αφορά τις αρχές της επικουρικότητας και της αναλογικότητας.
9. Έγιναν επίσης ορισμένες αλλαγές για να *επικαιροποιηθεί* το κείμενο και να βελτιωθεί η εσωτερική συνοχή και σαφήνεια του.

Στις συνεδριάσεις της EMA στις 18 και 26 Απριλίου η μεγάλη πλειοψηφία των αντιπροσωπιών υποστήριξε το κείμενο της Προεδρίας και τον στόχο της επίτευξης γενικής προσέγγισης στο Συμβούλιο της 7ης Μαΐου 2024. Ωστόσο, ορισμένες αντιπροσωπίες ζήτησαν περισσότερο χρόνο για να ολοκληρώσουν τις εσωτερικές τους διαδικασίες λήψης αποφάσεων και για να έχουν τη δυνατότητα να αποστείλουν ενδεχόμενες εκκρεμείς παρατηρήσεις⁷. Κατά συνέπεια, η Προεδρία άλλαξε τον σκοπό της συζήτησης στο Συμβούλιο EPSCO της 7ης Μαΐου σε συζήτηση προσανατολισμού. Κατά τη συζήτηση προσανατολισμού⁸ στο Συμβούλιο, η μεγάλη πλειοψηφία των αντιπροσωπιών ζήτησε ταχεία συμφωνία επί της πρότασης υπό τη βελγική Προεδρία με βάση το πιο πρόσφατο συμβιβαστικό κείμενο. Ωστόσο, τρεις αντιπροσωπίες διατήρησαν τις γενικές επιφυλάξεις τους.

⁷ Η Προεδρία δεν έλαβε γραπτές παρατηρήσεις.

⁸ Έγγρ. 9094/24.

Μετά τη συζήτηση προσανατολισμού στο Συμβούλιο, η Προεδρία διεξήγαγε διμερείς συζητήσεις με τις αντιπροσωπίες που εξακολουθούσαν να έχουν εκκρεμείς ανησυχίες σε μια προσπάθεια εξεύρεσης λύσεων και άρσης των εμποδίων για την επίτευξη ομοφωνίας. Στη συνέχεια, η οδηγία εγγράφηκε εκ νέου στην ημερήσια διάταξη της EMA της 14ης Ιουνίου⁹. Κατά τη συζήτηση στην EMA, η μεγάλη πλειοψηφία των αντιπροσωπιών θα μπορούσε να υποστηρίξει το κείμενο της Προεδρίας και τον στόχο της επίτευξης γενικής προσέγγισης στο Συμβούλιο, ωστόσο τρεις αντιπροσωπίες διατήρησαν επιφυλάξεις. Ως εκ τούτου, κατέστη σαφές ότι η απαιτούμενη ομοφωνία δεν μπορούσε ακόμη να επιτευχθεί.

III. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Το συμβιβαστικό κείμενο της Προεδρίας επισυνάπτεται στην παρούσα έκθεση. Η συντριπτική πλειονότητα των αντιπροσωπιών έχουν επιβεβαιώσει τη σθεναρή υποστήριξή τους για το κείμενο αυτό και ζητήσει την ταχεία έγκρισή του. Η Επιτροπή τόνισε ότι εξακολουθεί να θεωρεί προτεραιότητα την έγκριση της πρότασης.

Η Προεδρία σημειώνει ότι το υφιστάμενο συμβιβαστικό κείμενο, το οποίο λαμβάνει υπόψη όλες τις συγκεκριμένες ανησυχίες που εκφράστηκαν και υποστηρίζεται από είκοσι τέσσερα κράτη μέλη, δεν έχει ακόμη εγκριθεί ομόφωνα. Δεδομένης της τρέχουσας αύξησης των διακρίσεων και της παρενόχλησης ευάλωτων ομάδων, η οποία καταδεικνύει την επείγουσα ανάγκη να διασφαλιστεί κοινή και οριζόντια προστασία των πολιτών σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση έναντι των διακρίσεων με βάση όλους τους λόγους προστασίας, η Προεδρία ευελπιστεί ότι θα εξασφαλιστεί περαιτέρω στήριξη στο εγγύς μέλλον, ώστε να επιτευχθεί η απαιτούμενη ομοφωνία στο Συμβούλιο.

⁹ Καθώς η Προεδρία δεν έλαβε πρόσθετες προτάσεις διατύπωσης, δεν επέφερε ουσιαστικές αλλαγές στο συμβιβαστικό κείμενο που είχε συζητηθεί στην EMA στις 18 και 26 Απριλίου. Έγιναν μόνο τεχνικές και συντακτικές προσαρμογές ήσσονος σημασίας (βλ. έγγρ. 10476/24).

Πρόταση

ΟΔΗΓΙΑΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης των προσώπων ανεξαρτήτως θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ,

Έχοντας υπόψη τη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ιδίως το άρθρο 19 παράγραφος 1,

Έχοντας υπόψη την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής¹⁰,

Κατόπιν διαβίβασης του σχεδίου νομοθετικής πράξης στα εθνικά κοινοβούλια,

Έχοντας υπόψη την έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου¹¹,

Αποφασίζοντας σύμφωνα με ειδική νομοθετική διαδικασία,

¹⁰ ΕΕ C ... της ..., σ. .

¹¹ ΕΕ C ... της ..., σ. .

Εκτιμώντας τα ακόλουθα:

- (1) Σύμφωνα με το άρθρο 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ), η Ένωση θεμελιώνεται στις αξίες του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της ισότητας, του κράτους δικαίου και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, περιλαμβανομένων των δικαιωμάτων των προσώπων που ανήκουν σε μειονότητες, αξίες κοινές για όλα τα κράτη μέλη. Σύμφωνα με το άρθρο 6 της ΣΕΕ, η Ένωση αναγνωρίζει τα δικαιώματα, τις ελευθερίες και τις αρχές που διακηρύσσονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων). Σύμφωνα με το ίδιο άρθρο, τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών και όπως απορρέουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, αποτελούν γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης.
- (2) Το δικαίωμα της ισονομίας και της προστασίας έναντι των διακρίσεων για όλους αποτελεί οικουμενικό δικαίωμα που αναγνωρίζεται από την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών, τη Διεθνή Σύμβαση για την κατάργηση πάσης μορφής φυλετικών διακρίσεων, τα Σύμφωνα των Ηνωμένων Εθνών για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα, τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (ΣΗΕΔΑΑ), την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών και τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη, στα οποία όλα τα κράτη μέλη είναι συμβαλλόμενα μέρη. Η παρούσα οδηγία, ειδικότερα οι διατάξεις περί εύλογης προσαρμογής, σέβεται τις θεμελιώδεις αρχές που αναγνωρίζονται στη ΣΗΕΔΑΑ και στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς.

- (2α) Από τις 23 Δεκεμβρίου 2010 η Ένωση είναι μέρος της ΣΗΕΔΑΑ. Οι διατάξεις της ΣΗΕΔΑΑ αποτελούν, σύμφωνα με το άρθρο 216 παράγραφος 2 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), αναπόσπαστο τμήμα της έννομης τάξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και, συνεπώς, η ενωσιακή νομοθεσία θα πρέπει να ερμηνεύεται με τρόπο που να συνάδει με την εν λόγω σύμβαση. Ειδικότερα, η ΣΗΕΔΑΑ περιλαμβάνει στο άρθρο 2 την άρνηση εύλογης προσαρμογής στον ορισμό των διακρίσεων και στο άρθρο 9 υποχρεώσεις σχετικά με την προσβασιμότητα. Στην ανακοίνωσή της με τίτλο «Ένωση ισότητας: στρατηγική για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία 2021-2030», η Επιτροπή επισημαίνει τις συνεχιζόμενες ανισότητες και διακρίσεις κατά των ατόμων με αναπηρία πέραν του τομέα της απασχόλησης, όπως π.χ. στην κοινωνική προστασία, την υγειονομική περίθαλψη, την εκπαίδευση και την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένης της στέγασης· τονίζει δε ότι χρειάζεται περαιτέρω πρόοδος στη νομοθεσία της ΕΕ ως προς αυτά τα ζητήματα. Η παρούσα οδηγία συμβάλλει στην αντιμετώπιση των εν λόγω ζητημάτων, μαζί με άλλες δράσεις που αναλαμβάνονται σε επίπεδο Ένωσης και κρατών μελών για την εφαρμογή της ΣΗΕΔΑΑ.
- (3) Η παρούσα οδηγία σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και τηρεί τις θεμελιώδεις αρχές που αναγνωρίζονται ιδίως στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Στο άρθρο 10 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων αναγνωρίζεται το δικαίωμα στην ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας. Το άρθρο 21 απαγορεύει τις διακρίσεις, συμπεριλαμβανομένων των διακρίσεων λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού. Το δε άρθρο 26 αναγνωρίζει το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία να επωφελούνται μέτρων που έχουν σχεδιαστεί για να εξασφαλίζεται η αυτονομία τους.
- (4)
- (5) Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες στις 14 Δεκεμβρίου 2007 κάλεσε, στα συμπεράσματά του, τα κράτη μέλη να εντείνουν τις προσπάθειές τους για την πρόληψη και την καταπολέμηση των διακρίσεων εντός και εκτός της αγοράς εργασίας.

- (5α) Προκειμένου να οικοδομηθεί μια Ένωση ισότητας, η Επιτροπή ενέκρινε βασικές στρατηγικές και σχέδια δράσης¹² το 2020 και το 2021, που προάγουν την αρχή της ίσης μεταχείρισης και συμβάλλουν στην καταπολέμηση των διακρίσεων συνδυάζοντας στοχευμένα μέτρα και την ενσωμάτωση της διάστασης της ισότητας σε όλους τους τομείς πολιτικής, με παράλληλη αναφορά στη σημασία της διατομεακής προσέγγισης.
- (5αβ) Στις 4 Μαρτίου 2022, το Συμβούλιο ενέκρινε συμπεράσματα σχετικά με την καταπολέμηση του ρατσισμού και του αντισημιτισμού προκειμένου να αντιμετωπίσει την ανησυχητική αύξηση των ρατσιστικών και των αντισημιτικών περιστατικών στα κράτη μέλη της ΕΕ¹³. Επιπλέον, η κοινή ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο με τίτλο «Το μίσος δεν έχει θέση εδώ: η Ευρώπη ενωμένη ενάντια στο μίσος» έχει ως στόχο να εντείνει τις προσπάθειες της ΕΕ για την καταπολέμηση του μίσους σε όλες του τις μορφές, ενισχύοντας τη δράση στο πλαίσιο διαφόρων πολιτικών. Ειδικότερα, η ανακοίνωση καλεί σε δράση προκειμένου να διασφαλιστεί ότι στην Ευρώπη όλοι και όλες μπορούν να ωφελούνται από τις θεμελιώδεις αξίες της Ένωσης. Η ισότητα και η απαγόρευση των διακρίσεων συγκαταλέγονται μεταξύ των θεμελιωδών αξιών και των θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως κατοχυρώνονται στο άρθρο 2 της Συνθήκης και στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Αποτελούν το θεμέλιο που διασφαλίζει ότι όλοι οι άνθρωποι, όποιοι και αν είναι, μπορούν να ζουν μαζί χωρίς να φοβούνται. Η ΕΕ έχει δεσμευτεί να οικοδομήσει μια κοινωνία στην οποία όλα τα άτομα έχουν ίσες ευκαιρίες να ακμάσουν και είναι ελεύθερα να εκφράζουν την ατομικότητά τους. Η προώθηση μιας τέτοιας κοινωνίας είναι ένας πολύ αποτελεσματικός τρόπος προστασίας από το μίσος και τη μισαλλοδοξία¹⁴.

¹² Στρατηγική για την ισότητα των φύλων 2020-2025, σχέδιο δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού 2020-2025, στρατηγικό πλαίσιο για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά 2020-2030, στρατηγική για την ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ 2020-2025 και στρατηγική για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία 2021-2030. Επιπλέον, η Επιτροπή θέσπισε στρατηγική για την καταπολέμηση του αντισημιτισμού και τη διαφύλαξη της εβραϊκής ζωής.

¹³ [pdf \(europa.eu\)](#)

¹⁴ JOIN (2023) 51 final της 6.12.2023

- (5αγ) Ανταποκρινόμενη στα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Ιουνίου του 2023¹⁵, η ανακοίνωση της Επιτροπής της 11ης Οκτωβρίου 2023 με τίτλο «Δημογραφική αλλαγή στην Ευρώπη: μια εργαλειοθήκη για δράση»¹⁶ περιέχει ολοκληρωμένη προσέγγιση της δημογραφικής αλλαγής και παρουσιάζει ένα σύνολο εργαλείων πολιτικής που τίθενται στη διάθεση των κρατών μελών, καλώντας τα κράτη μέλη να θέσουν στο επίκεντρο των επιλογών πολιτικής την ισότητα, την απαγόρευση των διακρίσεων και τη δικαιοσύνη μεταξύ των γενεών.
- (6) Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ζήτησε να επεκταθεί η προστασία από τις διακρίσεις στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης με το ψήφισμά του της 20ής Μαΐου 2008, με το ψήφισμά του της 8ης Σεπτεμβρίου 2015 και με το ψήφισμά του της 19ης Απριλίου 2023.
- (6α) Οι διακρίσεις έχουν σοβαρό αντίκτυπο όχι μόνο στα άτομα αλλά και στην κοινωνία, συμπεριλαμβανομένων του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, των φορολογικών εσόδων και της κοινωνικής συνοχής. Η προστασία από τις διακρίσεις, όπως προβλέπεται στην παρούσα οδηγία, μπορεί να συμβάλει στην καλύτερη κατάσταση της υγείας, σε καλύτερα εκπαιδευτικά αποτελέσματα και, για όλους αυτούς τους λόγους, σε αύξηση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος των κρατών μελών.

¹⁵ Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, 29-30 Ιουνίου 2023.

¹⁶ COM(2023) 577 final της 11.10.2023.

(7) Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στην ανακοίνωσή της με τίτλο «Ανανεωμένη κοινωνική ατζέντα: Ευκαιρίες, πρόσβαση και αλληλεγγύη στην Ευρώπη του 21ου αιώνα», δήλωσε ότι στις κοινωνίες στις οποίες κάθε άτομο θεωρείται ισότιμο κανένα τεχνητό εμπόδιο ή διάκριση οποιασδήποτε μορφής δεν θα πρέπει να εμποδίζει τα άτομα από την αξιοποίηση αυτών των ευκαιριών. Οι διακρίσεις λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού μπορούν να υπονομεύσουν την επίτευξη των στόχων της Ένωσης ως ορίζονται στις Συνθήκες, ειδικότερα δε την επίτευξη υψηλού επιπέδου απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας, την άνοδο του βιοτικού επιπέδου, την ποιότητα της ζωής, την οικονομική και κοινωνική συνοχή και την αλληλεγγύη. Ενδέχεται επίσης να υπονομεύσουν τον στόχο της κατάργησης των εμποδίων στην ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων, αγαθών και υπηρεσιών μεταξύ κρατών μελών. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπογράμμισε περαιτέρω και ανανέωσε τη δέσμευσή της να καταπολεμήσει τις διακρίσεις και να προωθήσει τις ίσες ευκαιρίες στην ανακοίνωσή της με τίτλο «Καταπολέμηση των διακρίσεων και ίσες ευκαιρίες: ανανεωμένη δέσμευση». Το 2017 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διακήρυξαν τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, ο οποίος περιλαμβάνει ως τρίτη αρχή το δικαίωμα κάθε ανθρώπου, ανεξαρτήτως φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή σεξουαλικού προσανατολισμού, σε ίση μεταχείριση και ίσες ευκαιρίες όσον αφορά την απασχόληση, την κοινωνική προστασία, την εκπαίδευση, και την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες που διατίθενται στο κοινό¹⁷. Στο σχέδιο δράσης της για την εφαρμογή του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, η Επιτροπή επιβεβαιώνει ότι για την ίση μεταχείριση και την ισότιμη πρόσβαση απαιτείται αποτελεσματικό, ορθά εφαρμοζόμενο και ενημερωμένο νομικό πλαίσιο, παραπέμποντας ειδικότερα στην παρούσα οδηγία¹⁸.

¹⁷ Διοργανική διακήρυξη για τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων (2017/C 428/09) (EE C 428 της 13.12.2017, σ. 10).

¹⁸ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Σχέδιο δράσης για τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων (COM(2021) 102 final), 4.3.2021.

- (8) Η ισχύουσα νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης περιλαμβάνει τρεις νομικές πράξεις που βασίζονται στο άρθρο 13 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, το οποίο έχει αντικατασταθεί από το άρθρο 19 της ΣΛΕΕ, και μία νομική πράξη που βασίζεται στο άρθρο 19 της ΣΛΕΕ. Οι τρεις πρώτες νομικές πράξεις είναι: η οδηγία 2000/43/ΕΚ¹⁹, η οδηγία 2000/78/ΕΚ²⁰ και η οδηγία 2004/113/ΕΚ²¹, οι οποίες έχουν ως σκοπό την πρόληψη και την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας και γενετήσιου προσανατολισμού. Οι πράξεις αυτές έχουν αποδείξει την αξία της νομοθεσίας για την καταπολέμηση των διακρίσεων. Ειδικότερα, η οδηγία 2000/78/ΕΚ θεσπίζει γενικό πλαίσιο για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία ανεξαρτήτως θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας και γενετήσιου προσανατολισμού. Ωστόσο, πέραν του τομέα της απασχόλησης, ο βαθμός και η μορφή της προστασίας από τις διακρίσεις για τους παραπάνω λόγους διαφέρουν μεταξύ των κρατών μελών. Η οδηγία 2000/43/ΕΚ προστατεύει τα πρόσωπα από τις διακρίσεις λόγω της φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής τους όσον αφορά την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αγαθών και υπηρεσιών, την κοινωνική προστασία, καθώς και την εκπαίδευση, ενώ η οδηγία 2004/113/ΕΚ παρέχει προστασία από τις διακρίσεις λόγω φύλου στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών, με εξαίρεση το περιεχόμενο των μέσων μαζικής ενημέρωσης και της διαφήμισης καθώς και την εκπαίδευση. Εκτός από αυτές τις τρεις νομικές πράξεις, η οδηγία 2024/1499/ΕΕ²² θεσπίζει και καθορίζει πρότυπα για τους φορείς ισότητας με στόχο να διασφαλιστεί η ορθή επιβολή αυτών και άλλων οδηγιών στον τομέα της ίσης μεταχείρισης.

¹⁹ Οδηγία 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 2000, περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής (ΕΕ L 180 της 19.7.2000, σ. 22).

²⁰ Οδηγία 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία (ΕΕ L 303 της 2.12.2000, σ. 16).

²¹ Οδηγία 2004/113/ΕΚ του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2004, για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών (ΕΕ L 373 της 21.12.2004, σ. 37).

²² ΟΔΗΓΙΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ, της 7ης Μαΐου 2024, σχετικά με πρότυπα για τους φορείς ισότητας στον τομέα της ίσης μεταχείρισης προσώπων ανεξαρτήτως της φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής τους, της ίσης μεταχείρισης προσώπων σε θέματα εργασίας και απασχόλησης ανεξαρτήτως θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού αυτών, της ίσης μεταχείρισης γυναικών και ανδρών σε θέματα κοινωνικής ασφάλισης και όσον αφορά την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών, και την τροποποίηση των οδηγιών 2000/43/ΕΚ και 2004/113/ΕΚ. (OJ L 2024/1499 της 29.5.2024, σ. 1.)

- (9) Σκοπός της παρούσας οδηγίας είναι, συνεπώς, με βάση προσεκτική αξιολόγηση υπό το πρίσμα των αρχών της επικουρικότητας και της αναλογικότητας, σε σχέση με τους λόγους που καλύπτει, να επεκτείνει τον βαθμό και τη μορφή της προστασίας από τις διακρίσεις πέρα από τους τομείς της απασχόλησης στους συγκεκριμένους τομείς που αυτή διαλαμβάνει. Έτσι, η νομοθεσία της Ένωσης θα πρέπει να απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού σε μια σειρά τομέων πέραν της αγοράς εργασίας, συγκεκριμένα την πρόσβαση στην κοινωνική προστασία, την πρόσβαση στην εκπαίδευση, καθώς και την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αγαθών και υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένης της στέγασης. Ως υπηρεσίες εκλαμβάνονται εκείνες που εμπίπτουν στο άρθρο 57 της ΣΛΕΕ.
- (10) Η οδηγία 2000/78/ΕΚ απαγορεύει τις διακρίσεις ως προς την πρόσβαση στην επαγγελματική κατάρτιση· είναι αναγκαίο να συμπληρωθεί αυτή η προστασία με επέκταση της απαγόρευσης των διακρίσεων στην εκπαίδευση που δεν θεωρείται επαγγελματική κατάρτιση.
- (11) Η παρούσα οδηγία πρέπει να εφαρμόζεται με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων των κρατών μελών, ιδίως στους τομείς της εκπαίδευσης, της κοινωνικής ασφάλισης και της υγειονομικής περίθαλψης. Επίσης θα πρέπει να εφαρμόζεται με την επιφύλαξη του ουσιώδους ρόλου και της μεγάλης διακριτικής ευχέρειας των κρατών μελών όσον αφορά την παροχή, την ανάθεση και την οργάνωση υπηρεσιών γενικού συμφέροντος, οι οποίες μπορεί να περιλαμβάνουν διαφορετικά επίπεδα υπηρεσιών μεταξύ εθνικού, περιφερειακού ή τοπικού επιπέδου, ανάλογα, για παράδειγμα, με την κατανομή αρμοδιοτήτων εντός των κρατών μελών και με τις περιφερειακές και τοπικές συνθήκες. Η διαφορετική μεταχείριση που προκύπτει από περιφερειακές ή τοπικές διαφοροποιήσεις στο επίπεδο των εν λόγω υπηρεσιών δεν συνιστά συνεπώς διάκριση κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας.
- (12) Οι διακρίσεις θεωρείται ότι περιλαμβάνουν τις άμεσες διακρίσεις, τις έμμεσες διακρίσεις, την παρενόχληση, την εντολή για διάκριση και την άρνηση εύλογης προσαρμογής για άτομα με αναπηρία. Επίσης, θεωρείται ότι διακρίσεις γίνονται για πολλαπλούς λόγους.

- (12α) Όπως συνάγεται από τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διάκριση συντρέχει μεταξύ άλλων όταν ένα πρόσωπο τυγχάνει λιγότερο ευνοϊκής μεταχείρισης ή υφίσταται παρενόχληση λόγω μιας σχέσης που αυτό το πρόσωπο έχει, ή που εικάζεται ότι έχει, με πρόσωπα που έχουν συγκεκριμένα θρησκεία ή πεποιθήσεις, αναπηρία, ηλικία ή γενετήσιο προσανατολισμό, ή με οργανώσεις που έχουν ως αποστολή την προώθηση των δικαιωμάτων τέτοιων προσώπων. Διάκριση συμβαίνει, επίσης, όταν ένα πρόσωπο τυγχάνει λιγότερο ευνοϊκής μεταχείρισης ή υφίσταται παρενόχληση λόγω της θρησκείας ή των πεποιθήσεων, της αναπηρίας, της ηλικίας ή του γενετήσιου προσανατολισμού που το πρόσωπο αυτό απλά εικάζεται ότι έχει²³.
- (12αβ) Είναι σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη οι ειδικές μειονεκτικές καταστάσεις που απορρέουν από πολλαπλές διακρίσεις, συμπεριλαμβανομένων των διασταυρωτικών διακρίσεων, ώστε να αποτυπώνεται η πολύπλοκη πραγματικότητα των υποθέσεων διακρίσεων, καθώς και να ενισχύεται η προστασία των θυμάτων. Διασταυρωτικές διακρίσεις θεωρούνται οι διακρίσεις οποιασδήποτε μορφής που γίνονται με βάση οποιονδήποτε συνδυασμό δύο ή περισσότερων από τους ακόλουθους λόγους, συμπεριλαμβανομένων των περιπτώσεων όπου χωριστά οι λόγοι αυτοί δεν θα εισήγαγαν διακρίσεις σε βάρος του ενδιαφερόμενου προσώπου: θρησκεία ή πεποιθήσεις, αναπηρία, ηλικία ή γενετήσιος προσανατολισμός, καθώς και συνδυασμό ενός ή περισσότερων από τους λόγους αυτούς και οποιουδήποτε από τους λόγους που προστατεύονται δυνάμει της οδηγίας 2000/43/EK, της οδηγίας 2004/113/EK ή της οδηγίας 79/7/ΕΟΚ.
- (12β) Η παρενόχληση προσκρούει στην αρχή της ίσης μεταχείρισης, καθώς τα πρόσωπα που την υφίστανται δεν έχουν τη δυνατότητα να απολαύουν πρόσβασης στην κοινωνική προστασία, την εκπαίδευση, τα αγαθά και τις υπηρεσίες σε ισότιμη βάση με τα υπόλοιπα άτομα. Η παρενόχληση μπορεί να λάβει διάφορες μορφές, συμπεριλαμβανομένων των ανεπιθύμητων λεκτικών, σωματικών ή άλλων μη λεκτικών συμπεριφορών. Η συμπεριφορά αυτή μπορεί να θεωρηθεί παρενόχληση κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας όταν είναι είτε επαναλαμβανόμενη είτε τόσο σοβαρής φύσης που έχει σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας ενός προσώπου και τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή προσβλητικού περιβάλλοντος.

²³ Αποφάσεις του Δικαστηρίου της 16ης Ιουλίου 2015, *CHEZ Razpredelenie Bulgaria*, C-83/14, EU:C:2015:480 και της 17ης Ιουλίου 2008, *Coleman*, C-303/06, EU:C:2008:415.

- (13) Κατά την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, σκοπός της Ένωσης θα πρέπει να είναι, σύμφωνα με το άρθρο 8 της ΣΛΕΕ, η εξάλειψη των διακρίσεων και η προαγωγή της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών, ιδίως διότι οι γυναίκες είναι συχνά θύματα διακρίσεων για πολλαπλούς λόγους.

Κατά την κατάρτιση ή την αναθεώρηση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των απαραίτητων για τη συμμόρφωση προς την παρούσα οδηγία, τα κράτη μέλη οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τη διαφορά των επιπτώσεων σε άνδρες και γυναίκες.

- (14) Η αξιολόγηση των πραγματικών περιστατικών από τα οποία μπορεί να τεκμαίρεται η άσκηση άμεσων ή έμμεσων διακρίσεων θα πρέπει να παραμείνει αρμοδιότητα των εθνικών δικαστικών ή άλλων αρμόδιων φορέων σύμφωνα με τους κανόνες της εθνικής νομοθεσίας ή πρακτικής. Οι κανόνες αυτοί είναι δυνατόν να προβλέπουν, ειδικότερα, ότι οι έμμεσες διακρίσεις αποδεικνύονται με κάθε αποδεικτικό μέσο και συν τοις άλλοις βάσει στατιστικών και/ή επιστημονικών στοιχείων.
- (14-α) Η διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας μπορεί να επιτρέπεται υπό συγκεκριμένες συνθήκες, εφόσον δικαιολογείται από θεμιτό σκοπό και εφόσον τα μέσα επίτευξης αυτού του σκοπού είναι πρόσφορα και αναγκαία. Μπορεί να περιλαμβάνεται εν προκειμένω περιορισμένη πρόσβαση σε κοινωνική προστασία για άτομα που ανήκουν σε συγκεκριμένες ηλικιακές ομάδες ή διαφοροποίηση της εν λόγω προστασίας λόγω των διαφορετικών αναγκών διαφορετικών ηλικιακών ομάδων.
- (15αβ) Η κατάσταση των προσώπων που ανήκουν σε διαφορετικές ηλικιακές ομάδες μπορεί να μην είναι συγκρίσιμη για τον σκοπό της εκτίμησης του κινδύνου στο πλαίσιο ορισμένων ασφαλιστικών, τραπεζικών και άλλων χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών. Το ίδιο ισχύει και για την κατάσταση των προσώπων με ειδικές καταστάσεις υγείας, που μπορεί να αποτελούν καθοριστικό παράγοντα κατά την εκτίμηση του κινδύνου που διενεργείται στο πλαίσιο τέτοιων υπηρεσιών. Ως εκ τούτου, η παρούσα οδηγία θα πρέπει να καθορίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες είναι δυνατή η διαφορετική μεταχείριση στο πλαίσιο του πεδίου εφαρμογής της, εφόσον δικαιολογείται αντικειμενικά από θεμιτό στόχο και τα μέσα επίτευξης του σκοπού είναι πρόσφορα και αναγκαία.

- (14α) Η προτιμησιακή μεταχείριση σε σχέση με την αναπηρία ή την ηλικία μπορεί να επιτρέπεται ως μορφή διαφορετικής μεταχείρισης υπό ορισμένες συνθήκες, εφόσον δικαιολογείται αντικειμενικά από θεμιτό σκοπό και εφόσον τα μέσα επίτευξης αυτού του σκοπού είναι πρόσφορα και αναγκαία. Στο πλαίσιο αυτό, η προαγωγή της οικονομικής, πολιτιστικής ή κοινωνικής ένταξης ατόμων με αναπηρία ή ατόμων που ανήκουν σε συγκεκριμένες ηλικιακές ομάδες θα πρέπει να θεωρείται θεμιτός σκοπός. Τα μέσα για την επίτευξη του σκοπού αυτού, όπως η προσφορά ευνοϊκότερων όρων πρόσβασης σε άτομα με αναπηρία ή άτομα που ανήκουν σε συγκεκριμένες ηλικιακές ομάδες, θα πρέπει να είναι πρόσφορα και αναγκαία. Μέτρα σχετικά με την αναπηρία ή την ηλικία που προσφέρουν σε άτομα με αναπηρία ή σε άτομα μιας συγκεκριμένης ηλικίας όρους ευνοϊκότερους από εκείνους που διατίθενται σε άλλα άτομα, όπως δωρεάν ή μειωμένες τιμές για τη χρήση δημόσιων μεταφορών, την είσοδο σε μουσεία ή τη χρήση αθλητικών εγκαταστάσεων, θεωρούνται συμβατά με την αρχή της μη διακριτικής μεταχείρισης και δεν συνιστούν δυσμενή διάκριση λόγω αναπηρίας ή ηλικίας.
- (15)
- (15β) Είναι σημαντικό οι πελάτες και οι αρμόδιες δικαστικές αρχές και υπηρεσίες παραπόνων να μπορούν να ενημερώνονται, κατόπιν αιτήματος, σχετικά με τους λόγους που εξηγούν τη διαφορετική μεταχείριση βάσει ηλικίας ή κατάστασης της υγείας στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες σε μεμονωμένες περιπτώσεις. Χωρίς να υποχρεούνται οι πάροχοι χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών να κοινοποιούν ευαίσθητα δεδομένα εμπορικού χαρακτήρα, είναι σημαντικό οι παρεχόμενες πληροφορίες να είναι χρήσιμες και κατανοητές για το ευρύ κοινό και να εξηγούν τις διαφορές περί ατομικού κινδύνου όσον αφορά τη συγκεκριμένη υπηρεσία.
- (16) Όλα τα άτομα απολαμβάνουν την ελευθερία σύναψης συμβάσεων, συμπεριλαμβανομένης της ελευθερίας επιλογής αντισυμβαλλομένου για μια συναλλαγή. Η παρούσα οδηγία δεν θα πρέπει να εφαρμόζεται σε οικονομικές συναλλαγές που πραγματοποιούνται από άτομα για τα οποία οι συναλλαγές αυτές πραγματοποιούνται στο πλαίσιο της ιδιωτικής ή οικογενειακής ζωής.

- (17) Είναι σημαντικό κατά την απαγόρευση των διακρίσεων να επιδεικνύεται σεβασμός προς άλλα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες σε ευθυγράμμιση προς τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, μεταξύ των οποίων η προστασία της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, των δικαιωμάτων των ηλικιωμένων, της θρησκευτικής ελευθερίας, της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι, της ελευθερίας έκφρασης, της ελευθερίας του Τύπου, της ελευθερίας πληροφόρησης, της ελευθερίας σύναψης συμβάσεων και της επιχειρηματικής ελευθερίας. Η παρούσα οδηγία δεν θα πρέπει να θίγει μέτρα προβλεπόμενα στην εθνική νομοθεσία τα οποία, σε μια δημοκρατική κοινωνία, είναι πρόσφορα και αναγκαία για την επίτευξη θεμιτού σκοπού, μεταξύ άλλων τη διαφύλαξη της δημόσιας ασφάλειας ή της δημόσιας τάξης, την πρόληψη του εγκλήματος, την προστασία της υγείας, καθώς και την προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων.
- (17α) Η παρούσα οδηγία καλύπτει την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης στην πρόσβαση στην κοινωνική προστασία, την πρόσβαση στην εκπαίδευση και την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αγαθών και υπηρεσιών εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων της Ένωσης. Η έννοια της «πρόσβασης» δεν περιλαμβάνει τον καθορισμό, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και πρακτική, του κατά πόσον ένα πρόσωπο είναι επιλέξιμο για να λάβει κοινωνική προστασία ή εκπαίδευση, καθώς αρμόδια για την οργάνωση, τη χρηματοδότηση και το περιεχόμενο των εγχώριων συστημάτων κοινωνικής προστασίας και εκπαίδευσης, καθώς και για τον καθορισμό των προσώπων που δικαιούνται να λαμβάνουν κοινωνική προστασία ή εκπαίδευση, είναι τα κράτη μέλη.

- (17β) Η κοινωνική προστασία, κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας, θα πρέπει να καλύπτει την κοινωνική ασφάλιση, την κοινωνική πρόνοια, την κοινωνική στέγαση και την υγειονομική περίθαλψη. Κατά συνέπεια, η παρούσα οδηγία θα πρέπει να εφαρμόζεται σε σχέση με όλα τα δικαιώματα, τα χορηγήματα και τις παροχές που προκύπτουν από γενικά ή ειδικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, κοινωνικής πρόνοιας και υγειονομικής περίθαλψης που προβλέπονται από τον νόμο ή παρέχονται είτε άμεσα από το κράτος είτε από ιδιωτικούς φορείς. Στο πλαίσιο αυτό, η οδηγία θα πρέπει να εφαρμόζεται σε ό,τι αφορά παροχές σε μετρητά, παροχές σε είδος και υπηρεσίες, είτε τα σχετικά συστήματα είναι ανταποδοτικά είτε όχι. Τα ως άνω συστήματα περιλαμβάνουν, επί παραδείγματι, τους κλάδους κοινωνικής ασφάλισης που ορίζονται στον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 883/2004²⁴ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, καθώς και συστήματα που προβλέπουν τη χορήγηση παροχών ή την παροχή υπηρεσιών για λόγους που σχετίζονται με την έλλειψη οικονομικών πόρων ή τον κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού.
- (17στ) Η αρμοδιότητα των κρατών μελών όσον αφορά την οργάνωση των εγχώριων συστημάτων κοινωνικής προστασίας περιλαμβάνει την αρμοδιότητα για τη συγκρότηση, τη χρηματοδότηση και τη διαχείριση των συστημάτων αυτών και των συναφών ρυθμίσεων, καθώς και την αρμοδιότητα για τον καθορισμό της ουσίας και του ποσού των παροχών και των υπηρεσιών και του υπολογισμού και της διάρκειάς τους, και για τον καθορισμό των προϋποθέσεων επιλεξιμότητας για τις παροχές και τις υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των ηλικιακών ορίων, καθώς και για την προσαρμογή των προϋποθέσεων αυτών με σκοπό τη διασφάλιση της βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών.
- (17ζ) Όσον αφορά την οργάνωση των οικείων εκπαιδευτικών συστημάτων και το περιεχόμενο της διδασκαλίας και των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, συμπεριλαμβανομένης της παροχής αγωγής στα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, στην αρμοδιότητα των κρατών μελών περιλαμβάνεται η αρμοδιότητα για τη σύσταση, τη χρηματοδότηση και τη διαχείριση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, για την κατάρτιση προγραμμάτων σπουδών και άλλων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, για τον καθορισμό των εξεταστικών διαδικασιών και για τον ορισμό των προϋποθέσεων επιλεξιμότητας στα δημόσια και στα ιδιωτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα, μεταξύ άλλων, για παράδειγμα, τον καθορισμό των διδάκτρων καθώς και των ηλικιακών ορίων για σχολεία, μαθήματα ή υποτροφίες, σπουδαστικές υποτροφίες και σπουδαστικά δάνεια.

²⁴ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 883/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας (ΕΕ L 166 της 30.4.2004, σ. 1).

- (17η) Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται σε ζητήματα τα οποία εμπίπτουν στο οικογενειακό δίκαιο, συμπεριλαμβανομένης της προσωπικής κατάστασης και της υιοθεσίας, καθώς και στη νομοθεσία περί αναπαραγωγικών δικαιωμάτων. Εφαρμόζεται επίσης με την επιφύλαξη του κοσμικού χαρακτήρα του κράτους, των κρατικών οργανισμών ή φορέων ή της εκπαίδευσης.
- (18)
- (19) Σύμφωνα με το άρθρο 17 της ΣΛΕΕ, η Ένωση σέβεται και δεν θίγει το καθεστώς που έχουν βάσει του εθνικού δικαίου οι εκκλησίες και οι θρησκευτικές ενώσεις ή κοινότητες στα κράτη μέλη και παρομοίως σέβεται το καθεστώς των φιλοσοφικών και μη ομολογιακών οργανώσεων.
- (19-α) Η παρούσα οδηγία δεν θα πρέπει να θίγει τα στοχευμένα εθνικά μέτρα που παρέχουν προτιμησιακή μεταχείριση χωρίς διακρίσεις όσον αφορά ορισμένες κοινωνικές παροχές, όταν και για όσο αυτό είναι αναγκαίο για να αντιμετωπιστεί η δημογραφική πρόκληση λόγω της μείωσης των ποσοστών γεννήσεων, μείωση την οποία καταδεικνύουν ακριβή στοιχεία. Στα μέτρα αυτά μπορεί να συγκαταλέγεται, για παράδειγμα, η οικονομική ή στεγαστική στήριξη για οικογένειες.
- (19α) Στα άτομα με αναπηρία περιλαμβάνονται τα άτομα με μακροχρόνιες σωματικές, ψυχικές, νοητικές ή αισθητηριακές αναπηρίες, οι οποίες, σε συνδυασμό με διάφορα εμπόδια, μπορεί να δυσχεραίνουν την πλήρη και ουσιαστική συμμετοχή τους στην κοινωνία σε ισότιμη βάση με τα υπόλοιπα άτομα. Το νόημα του όρου «μακροχρόνιες» σε σχέση με την έννοια της αναπηρίας θα πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα της νομολογίας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ιδίως της απόφασής του στην υπόθεση C-395/15.

- (19αβ) Η αρχή της προσβασιμότητας κατοχυρώνεται στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Η Σύμβαση προβλέπει συναφώς ότι, για να δοθεί στα άτομα με αναπηρία η δυνατότητα να ζουν με ανεξαρτησία και να συμμετέχουν πλήρως σε όλες τις εκδηλώσεις της ζωής, τα κράτη μέλη ως συμβαλλόμενα κράτη λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για να διασφαλίσουν την ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στο φυσικό περιβάλλον, τα μέσα μεταφοράς, την ενημέρωση και επικοινωνία, περιλαμβανομένων των συστημάτων και τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας, και σε άλλες εγκαταστάσεις και υπηρεσίες ελεύθερης χρήσης ή παρεχόμενες στο ευρύ κοινό, τόσο σε αστικές όσο και σε αγροτικές περιοχές.
- (19β)
- (19γ)
- (19γα) Προκειμένου να προαχθεί η ισότητα και να εξαλειφθούν οι διακρίσεις, τα κράτη μέλη θα πρέπει, σύμφωνα με την παρούσα οδηγία και σε ευθυγράμμιση με τη ΣΗΕΔΑΑ, να λάβουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να διασφαλίσουν ότι παρέχεται εύλογη προσαρμογή. Η υποχρέωση να παρέχονται εύλογες προσαρμογές, αρκεί να μην συνεπάγονται δυσανάλογη επιβάρυνση, έχει ήδη θεσπιστεί στην οδηγία 2000/78/ΕΚ και στη ΣΗΕΔΑΑ. Σε ευθυγράμμιση με τις πράξεις αυτές, σύμφωνα με την ερμηνεία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ως «εύλογες προσαρμογές» νοούνται οι αναγκαίες και κατάλληλες μετατροπές και προσαρμογές που δεν επιβάλλουν δυσανάλογη επιβάρυνση, όπου απαιτείται σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι τα άτομα με αναπηρία απολαύουν όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών και τα ασκούν σε ισότιμη βάση με τα άλλα άτομα. Παρέχονται συνήθως κατά περίπτωση σε ένα πρόσωπο με τη μορφή μετατροπών ή/και υποστήριξης σε συγκεκριμένες περιστάσεις, προκειμένου να δοθεί στο πρόσωπο αυτό η δυνατότητα να αποκτήσει πρόσβαση σε μη προσβάσιμες καταστάσεις ή περιβάλλοντα ή να ασκήσει ένα δικαίωμα. Οι εύλογες προσαρμογές μπορεί να είναι προσωρινές, για παράδειγμα, κινητή ράμπα για μικρά σκαλιά, λογισμικό ανάγνωσης οθόνης υπολογιστή, διερμηνέας νοηματικής γλώσσας για μια συγκεκριμένη εκδήλωση, προσαρμογή των προγραμμάτων σπουδών, του εκπαιδευτικού υλικού και των στρατηγικών διδασκαλίας, ή διευκόλυνση της πρόσβασης σε προσωπικό υποστήριξης.

(19γβ)

(19γγ) Τα μέτρα εύλογης προσαρμογής απαιτούνται μόνο στον βαθμό που δεν συνεπάγονται δυσανάλογη επιβάρυνση. Οι εξαιρέσεις από μία ή περισσότερες απαιτήσεις ίσης μεταχείρισης λόγω της δυσανάλογης επιβάρυνσης που επιβάλλουν δεν θα πρέπει να υπερβαίνουν τα απολύτως αναγκαία για τον περιορισμό της εν λόγω επιβάρυνσης σε σχέση με κάθε μεμονωμένη περίπτωση. Μέτρα που θα επέβαλλαν δυσανάλογη επιβάρυνση δέον να νοούνται ως μέτρα τα οποία θα επέβαλλαν πρόσθετη υπερβολική οργανωτική ή οικονομική επιβάρυνση, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη το πιθανό όφελος που προκύπτει για τα ενδιαφερόμενα άτομα με αναπηρία. Σε κάθε αξιολόγηση θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη μόνο θεμιτοί λόγοι.

(19δ)

(20)

(20-α) Τα μέτρα για την παροχή εύλογων προσαρμογών σε μεμονωμένες περιπτώσεις παίζουν σημαντικό ρόλο στη διασφάλιση της πλήρους ισότητας στην πράξη για τα άτομα με αναπηρία στους τομείς που καλύπτονται από την παρούσα οδηγία. Στα πλαίσια συμβατικών ή άλλων σχέσεων μακράς διάρκειας μεταξύ παρόχου και ατόμου με αναπηρία, οι δομικές μετατροπές σε χώρους ή εξοπλισμούς θα μπορούσαν να θεωρούνται εύλογη προσαρμογή. Οι εύλογες προσαρμογές μπορεί να περιλαμβάνουν την προσαρμογή ή την τροποποίηση των συνήθων πολιτικών, διαδικασιών και πρακτικών του παρόχου, την προσαρμογή των συνθηκών πρόσβασης και την παροχή συγκεκριμένης βοήθειας ή υπηρεσιών, βάσει των ιδιαίτερων αναγκών του ατόμου με αναπηρία, ώστε να εξασφαλίζεται ισότιμο αποτέλεσμα. Τα μέτρα για την παροχή εύλογων προσαρμογών δεν θα πρέπει να επιβάλλουν δυσανάλογη επιβάρυνση.

- (20αα) Ωστόσο, όσον αφορά την παροχή στέγασης, δεν θα πρέπει να απαιτείται από τον πάροχο, προκειμένου να συμμορφωθεί με τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας περί εύλογης προσαρμογής, να προβαίνει σε δομικές μετατροπές των χώρων ή να καταβάλλει πληρωμή για τις μετατροπές αυτές. Σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και πρακτική, ο πάροχος θα πρέπει να δέχεται τέτοιες μετατροπές σε περίπτωση που χρηματοδοτούνται από άλλη πηγή και δεν συνεπάγονται δυσανάλογη επιβάρυνση κάποιου άλλου είδους.
- (20-β) Τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν καινοτόμα μέτρα για τη διασφάλιση εύλογης προσαρμογής.
- (20αβ)
- (20β) Όταν εκτιμάται αν τα μέτρα για τη διασφάλιση της εύλογης προσαρμογής θα συνεπάγονταν δυσανάλογη επιβάρυνση, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη σειρά παραγόντων όπως το μέγεθος, οι πόροι και ο χαρακτήρας του οργανισμού ή της επιχείρησης, καθώς και το εκτιμώμενο κόστος των εν λόγω μέτρων ή η (τεχνική ή/και οικονομική) διάρκεια ζωής των υποδομών και των αντικειμένων που χρησιμοποιούνται για την παροχή υπηρεσίας. Επιπλέον, δυσανάλογη επιβάρυνση θα προέκυπτε ιδίως αν απαιτούνταν σημαντικές δομικές μετατροπές για να παρασχεθεί πρόσβαση σε κινητή ή ακίνητη περιουσία που προστατεύεται δυνάμει εθνικών διατάξεων λόγω της ιστορικής, πολιτιστικής, καλλιτεχνικής ή αρχιτεκτονικής αξίας της.
- (20γ) Προκειμένου να δοθεί επαρκής χρόνος για τη συμμόρφωση με τις απαιτήσεις για την εξασφάλιση εύλογης προσαρμογής για τα άτομα με αναπηρία που ορίζονται στην παρούσα οδηγία, είναι σκόπιμο να προβλεφθεί μεγαλύτερη προθεσμία για τη μεταφορά των εν λόγω μέτρων στο εθνικό δίκαιο.

(20δ) Η παρούσα οδηγία δεν θίγει τις νομικές πράξεις της Ένωσης που καθορίζουν προδιαγραφές για τη διασφάλιση της προσβασιμότητας ή των εύλογων προσαρμογών για τα άτομα με αναπηρία. Τέτοιες προδιαγραφές προβλέπονται, μεταξύ άλλων, στον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1300/2014 της Επιτροπής²⁵, τον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 181/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου²⁶, τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1107/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου²⁷ και τον κανονισμό (ΕΕ) 2021/782²⁸. Επιπλέον, η οδηγία (ΕΕ) 2019/882 θεσπίζει απαιτήσεις προσβασιμότητας για τα άτομα με αναπηρία όσον αφορά ορισμένα προϊόντα και υπηρεσίες και η οδηγία (ΕΕ) 2016/2102 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Οκτωβρίου 2016, για την προσβασιμότητα των ιστοτόπων και των εφαρμογών για φορητές συσκευές των οργανισμών του δημόσιου τομέα θεσπίζει απαιτήσεις προσβασιμότητας των ιστοτόπων και των εφαρμογών για φορητές συσκευές των οργανισμών του δημόσιου τομέα, καθιστώντας έτσι τους εν λόγω ιστοτόπους και τις εν λόγω εφαρμογές για φορητές συσκευές πιο προσβάσιμους στους χρήστες, ιδίως στα άτομα με αναπηρία. Άλλες νομικές υποχρεώσεις θεσπίζονται, μεταξύ άλλων, με τον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1303/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και την οδηγία 2014/24/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου. Όταν υπάρχει συμμόρφωση με τις ενωσιακές νομικές πράξεις που προβλέπουν λεπτομερή πρότυπα ή προδιαγραφές για την εύλογη προσαρμογή σε σχέση με συγκεκριμένα αγαθά ή υπηρεσίες, θα πρέπει να θεωρείται ότι υπάρχει συμμόρφωση με τις απαιτήσεις της παρούσας οδηγίας σε σχέση με την εύλογη προσαρμογή.

²⁵ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1300/2014 της Επιτροπής, της 18ης Νοεμβρίου 2014, σχετικά με τις τεχνικές προδιαγραφές διαλειτουργικότητας για την προσβασιμότητα του σιδηροδρομικού συστήματος της Ένωσης για τα άτομα με αναπηρία και άτομα με μειωμένη κινητικότητα (ΕΕ L 356 της 12.12.2014, σ. 110).

²⁶ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 181/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Φεβρουαρίου 2011, για τα δικαιώματα των επιβατών λεωφορείων και πούλμαν και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2006/2004 (ΕΕ L 55 της 28.2.2011, σ. 1).

²⁷ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1107/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουλίου 2006, σχετικά με τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και των ατόμων με μειωμένη κινητικότητα όταν ταξιδεύουν αεροπορικά (ΕΕ L 204 της 26.7.2006, σ. 1).

²⁸ Κανονισμός (ΕΕ) 2021/782 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2021, σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των επιβατών σιδηροδρομικών μεταφορών (αναδιατύπωση), ΕΕ L 172 της 17.5.2021, σ. 1.

- (21) Η απαγόρευση των διακρίσεων δεν θίγει τη διατήρηση ή τη θέσπιση από τα κράτη μέλη μέτρων τα οποία αποσκοπούν στην πρόληψη ή την αντιστάθμιση των μειονεκτημάτων που υφίσταται ομάδα ατόμων συγκεκριμένης θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού ή τα οποία έχουν συνδυασμό χαρακτηριστικών που σχετίζονται με τους συγκεκριμένους λόγους διακρίσεων. Αυτά τα μέτρα δύνανται να περιλαμβάνουν στήριξη προς οργανώσεις ατόμων συγκεκριμένης θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού ή οργανώσεις που δραστηριοποιούνται για τέτοια άτομα, όταν ο βασικός στόχος τους είναι η προαγωγή της οικονομικής, πολιτιστικής ή κοινωνικής ένταξης των εν λόγω ατόμων ή η ικανοποίηση των ιδιαίτερων αναγκών τους.
- (22) Η παρούσα οδηγία καθορίζει τις ελάχιστες απαιτήσεις, δίνοντας στα κράτη μέλη τη δυνατότητα θέσπισης ή διατήρησης ευνοϊκότερων διατάξεων. Η εφαρμογή της παρούσας οδηγίας δεν θα πρέπει να χρησιμεύσει ως δικαιολογία για τυχόν οπισθοδρόμηση σε σχέση με την ισχύουσα κατάσταση στα επιμέρους κράτη μέλη.
- (23) Τα άτομα που υφίστανται διακρίσεις λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού θα πρέπει να έχουν στη διάθεσή τους κατάλληλα μέσα έννομης προστασίας. Για να εξασφαλισθεί αποτελεσματικότερο επίπεδο προστασίας, ενώσεις, οργανώσεις και λοιπά νομικά πρόσωπα θα πρέπει να συμμετέχουν αρμοδίως σε δικαστικές διαδικασίες –και δη εξ ονόματος ή προς υπεράσπιση τυχόν θυμάτων– με την επιφύλαξη των εθνικών δικονομικών διατάξεων όσον αφορά την εκπροσώπηση και την υπεράσπιση ενώπιον των δικαστηρίων.
- (24) Σε ευθυγράμμιση με το υφιστάμενο ενωσιακό κεκτημένο περί ισότητας και απαγόρευσης των διακρίσεων, όταν εκ πρώτης όψεως τεκμαίρεται άσκηση διακρίσεων, οι κανόνες περί του βάρους της απόδειξης θα πρέπει να προσαρμόζονται, προκειμένου δε να εφαρμόζεται ουσιαστικά η αρχή της ίσης μεταχείρισης, το βάρος της απόδειξης θα πρέπει να μετακυλιέται στον εναγόμενο εφόσον προσκομισθούν στοιχεία αποδεικτικά της διάκρισης. Εντούτοις, ο εναγόμενος δεν υποχρεούται να αποδείξει ότι ο ενάγων έχει συγκεκριμένη θρησκεία, πεποιθήσεις, αναπηρία, ηλικία ή γενετήσιο προσανατολισμό.

- (25) Η ουσιαστική εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης απαιτεί την προσήκουσα δικαστική προστασία από αντίποινα.
- (26) Το Συμβούλιο, στο ψήφισμά του σχετικά με τη συνέχεια του ευρωπαϊκού έτους ίσων ευκαιριών για όλους (2007), ζήτησε την πλήρη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών και ειδικότερα των οργανώσεων που εκπροσωπούν άτομα εκτεθειμένα στον κίνδυνο διακρίσεων, των κοινωνικών εταίρων και των εμπλεκόμενων φορέων στον σχεδιασμό πολιτικών και προγραμμάτων που αποσκοπούν στην αποτροπή των διακρίσεων και την προαγωγή της ισότητας και των ίσων ευκαιριών, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο.
- (27) Η πείρα που έχει αποκτηθεί από την εφαρμογή των οδηγιών 2000/43/EK, 2004/113/EK και 2006/54/EK²⁹ δείχνει ότι η προστασία από τις διακρίσεις για τους λόγους που καλύπτονται από την παρούσα οδηγία θα ενισχυθεί εάν η εντολή των υφιστάμενων φορέων ισότητας σε κάθε κράτος μέλος επεκταθεί στα ζητήματα που καλύπτει η παρούσα οδηγία. Η οδηγία (ΕΕ) 2024/1499/ΕΕ του Συμβουλίου θεσπίζει και καθορίζει ελάχιστα πρότυπα για τη λειτουργία των φορέων ισότητας, ιδίως όσον αφορά την αποτελεσματικότητα και την ανεξαρτησία τους. Ως εκ τούτου, η οδηγία (ΕΕ) 2024/1499/ΕΕ του Συμβουλίου θα πρέπει επίσης να εφαρμόζεται στα ζητήματα που καλύπτονται από την παρούσα οδηγία και να τροποποιηθεί για τον σκοπό αυτό. Επιπροσθέτως, η σύσταση της Επιτροπής σχετικά με τα πρότυπα για τους φορείς ισότητας, της 22ας Ιουνίου 2018, μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τα κράτη μέλη ως κατευθυντήριες γραμμές που συμβάλλουν στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της ανεξαρτησίας αυτών των φορέων.

²⁹ Οδηγία 2006/54/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουλίου 2006, για την εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης (ΕΕ L 204 της 26.7.2006, σ. 23).

(28) Τα κράτη μέλη πρέπει να προάγουν τη συλλογή στοιχείων σχετικά με την ισότητα μεταχείρισης και τις διακρίσεις, με κύριο στόχο την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των μέτρων που λαμβάνονται για τη συμμόρφωση με την παρούσα οδηγία. Για τον σκοπό αυτό, τα κράτη μέλη μπορούν για παράδειγμα να καθορίζουν γραμμές βάσης ή μετρήσιμους στόχους, ή να συλλέγουν ποιοτικά και/ή ποσοτικά δεδομένα. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, πρέπει να θεωρείται ότι τα στοιχεία σχετικά με την ίση μεταχείριση και τις διακρίσεις περιλαμβάνουν όλες τις πληροφορίες που είναι χρήσιμες και συναφείς για τον σκοπό της περιγραφής και της ανάλυσης της κατάστασης της ισότητας, υπό την έννοια ότι παρέχουν ενδείξεις για την ύπαρξη ή/και την έκταση των διακρίσεων ή/και της ισότητας. Τα συλλεγόμενα στοιχεία είναι δυνατόν να περιλαμβάνουν δεδομένα βάσης, όπως δημογραφικά και κοινωνικοοικονομικά στοιχεία, στοιχεία σχετικά με τις υλικές και τις βιούμενες ανισότητες, ή στοιχεία που επιτρέπουν την αξιολόγηση των υφιστάμενων πολιτικών ή στοιχεία που βασίζονται σε δείκτες για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Τα στοιχεία θα πρέπει να συλλέγονται σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και πρακτική και σύμφωνα με το ισχύον ενωσιακό δίκαιο, ιδίως δε τον κανονισμό (ΕΕ) 2016/679 (γενικός κανονισμός για την προστασία δεδομένων). Τα στοιχεία σχετικά με την ίση μεταχείριση και την απαγόρευση των διακρίσεων μπορούν να αποτελούν ειδικές κατηγορίες δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα κατά την έννοια του άρθρου 9 του κανονισμού (ΕΕ) 2016/679. Κατά τη μεταφορά της παρούσας οδηγίας στο εθνικό δίκαιο, τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι η εθνική νομοθεσία περιλαμβάνει κατάλληλες εγγυήσεις που εφαρμόζονται για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ιδίως ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Τα κράτη μέλη θα πρέπει επίσης να μεριμνούν για την ασφάλεια, την ακεραιότητα, τη γνησιότητα και την εμπιστευτικότητα των δεδομένων που συλλέγονται και αποθηκεύονται για τον σκοπό της παρούσας οδηγίας.

- (29) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να προβλέπουν αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές ποινές σε περίπτωση παράβασης των εθνικών διατάξεων που θεσπίζονται σύμφωνα με την παρούσα οδηγία. Οι ποινές μπορούν να περιλαμβάνουν διοικητικές και οικονομικές κυρώσεις, όπως είναι η επιβολή προστίμου ή η καταβολή αποζημίωσης, καθώς και άλλες μορφές κυρώσεων.
- (30) Δεδομένου ότι ο στόχος της παρούσας οδηγίας, και κυρίως η εξασφάλιση κοινού επιπέδου προστασίας από τις διακρίσεις σε όλα τα κράτη μέλη, δεν μπορεί να επιτευχθεί επαρκώς από τα κράτη μέλη και, συνεπώς, μπορεί, λόγω της κλίμακας και του αντίκτυπου της προτεινόμενης δράσης, να επιτευχθεί καλύτερα σε ενωσιακό επίπεδο, η Ένωση μπορεί να λάβει μέτρα σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας κατά το άρθρο 5 της ΣΕΕ. Σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας του ίδιου άρθρου, η παρούσα οδηγία δεν υπερβαίνει τα αναγκαία όρια για την επίτευξη του στόχου αυτού.
- (31) Σύμφωνα με την παράγραφο 34 της διοργανικής συμφωνίας, της 13ης Απριλίου 2016, για τη βελτίωση της νομοθεσίας³⁰, τα κράτη μέλη παροτρύνονται να καταρτίσουν, προς ίδια χρήση και προς όφελος της Ένωσης, τους δικούς τους πίνακες όπου θα αποτυπώνεται στο μέτρο του δυνατού η αντιστοιχία μεταξύ της παρούσας οδηγίας και των μέτρων μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο, και να τους δημοσιοποιήσουν.

ΕΞΕΔΩΣΕ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΟΔΗΓΙΑ:

³⁰ ΕΕ L 123 της 12.5.2016, σ. 1.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 1

Σκοπός

Η παρούσα οδηγία θεσπίζει πλαίσιο για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού με στόχο την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης στα κράτη μέλη εντός του πεδίου εφαρμογής της παρούσας οδηγίας.

Άρθρο 2

Η έννοια των διακρίσεων

1. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ως «αρχή της ίσης μεταχείρισης» νοείται η απουσία διακρίσεων για οποιονδήποτε από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1.
2. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ως «διάκριση» νοείται:
 - α) η άμεση διάκριση για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1, η οποία θεωρείται ότι συντρέχει όταν ένα πρόσωπο υφίσταται λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση σε σχέση με αυτήν την οποία υφίσταται, υπέστη ή θα υφίστατο ένα άλλο πρόσωπο σε ανάλογη κατάσταση·
 - β) η έμμεση διάκριση για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1, η οποία θεωρείται ότι συντρέχει όταν μια φαινομενικά ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική μπορεί να θέσει άτομα με συγκεκριμένη θρησκεία ή πεποιθήσεις, αναπηρία, ηλικία ή γενετήσιο προσανατολισμό σε ιδιαίτερα μειονεκτική θέση έναντι άλλων, εκτός εάν αυτή η διάταξη, το κριτήριο ή η πρακτική δικαιολογείται αντικειμενικά από θεμιτό σκοπό, τα δε μέσα για την επίτευξη αυτού του σκοπού είναι πρόσφορα και αναγκαία·

γ) η παρενόχληση που σχετίζεται με έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1, η οποία θεωρείται ότι συντρέχει όταν εκδηλώνεται ανεπιθύμητη συμπεριφορά με σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας ενός προσώπου και τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή προσβλητικού περιβάλλοντος. Στο πλαίσιο αυτό, η έννοια της παρενόχλησης μπορεί να ορισθεί σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και πρακτική των κρατών μελών·

δ)

(δ-β) η εντολή για διακρίσεις εις βάρος ατόμων για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1·

ε) η άρνηση εύλογης προσαρμογής για άτομα με αναπηρία, η οποία θεωρείται ότι συντρέχει όταν δεν τηρείται το άρθρο 4α της παρούσας οδηγίας·

3. Η διάκριση στο πλαίσιο της παρούσας οδηγίας περιλαμβάνει τις διακρίσεις οι οποίες βασίζονται σε συνδυασμό των λόγων που αναφέρονται στο άρθρο 1, καθώς και συνδυασμό ενός ή περισσότερων από τους λόγους αυτούς και οποιουδήποτε λόγου διακρίσεων που προστατεύεται δυνάμει της οδηγίας 2000/43/EK, της οδηγίας 2000/113/EK ή της οδηγίας 79/7/ΕΟΚ.

4.

5.

5α. Η διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας μπορεί να επιτρέπεται εφόσον δικαιολογείται από θεμιτό σκοπό, συμπεριλαμβανομένων θεμιτών στόχων της κοινωνικής και υγειονομικής πολιτικής, και εφόσον τα μέσα επίτευξης αυτού του σκοπού είναι πρόσφορα και αναγκαία.

- 7α. Διαφορές στα ατομικά ασφάλιστρα, τις ασφαλιστικές παροχές, τις τιμές, τις επιβαρύνσεις ή τις αμοιβές κατά την παροχή ασφαλιστικών, τραπεζικών και λοιπών χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών με βάση την ηλικία δεν συνιστούν διάκριση λόγω ηλικίας σε περίπτωση που οι διαφορές αυτές δικαιολογούνται αντικειμενικά και εύλογα από θεμιτό σκοπό και εφόσον τα μέσα για την επίτευξη αυτού του σκοπού είναι πρόσφορα και αναγκαία. Τούτο ισχύει μόνον εάν η χρησιμοποίηση της ηλικίας αποτελεί καθοριστικό παράγοντα κατά την εκτίμηση του κινδύνου για την προκείμενη υπηρεσία και μόνο στον βαθμό που η εκτίμηση των κινδύνων βασίζεται σε ακριβή, ενδεδειγμένα και επικαιροποιημένα αναλογιστικά ή στατιστικά στοιχεία ή –εάν δεν υπάρχουν τέτοια στοιχεία ή είναι ανεπαρκή– βασίζεται σε ενδεδειγμένες και αξιόπιστες ιατρικές γνώσεις και στην εκτίμηση των κινδύνων και λαμβάνει υπόψη την ατομική κατάσταση του αιτούντος την ασφαλιστική, τραπεζική ή άλλη χρηματοπιστωτική υπηρεσία.
7. Διαφορές στα ατομικά ασφάλιστρα, τις ασφαλιστικές παροχές, τις τιμές, τις επιβαρύνσεις ή τις αμοιβές κατά την παροχή ασφαλιστικών, τραπεζικών και λοιπών χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών με βάση την κατάσταση της υγείας δεν συνιστούν διάκριση κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας σε περίπτωση που οι διαφορές αυτές δικαιολογούνται αντικειμενικά και εύλογα από θεμιτό σκοπό και εφόσον τα μέσα για την επίτευξη αυτού του σκοπού είναι πρόσφορα και αναγκαία. Τούτο ισχύει μόνον εάν η χρησιμοποίηση της κατάστασης της υγείας αποτελεί καθοριστικό παράγοντα κατά την εκτίμηση του κινδύνου για την προκείμενη υπηρεσία και ισχύει μόνο στον βαθμό που η εκτίμηση των κινδύνων βασίζεται σε ακριβή, ενδεδειγμένα και επικαιροποιημένα αναλογιστικά ή στατιστικά στοιχεία ή –εάν δεν υπάρχουν τέτοια στοιχεία ή είναι ανεπαρκή– βασίζεται σε ενδεδειγμένες και αξιόπιστες ιατρικές γνώσεις και στην εκτίμηση των κινδύνων και λαμβάνει υπόψη την ατομική κατάσταση του αιτούντος την ασφαλιστική, τραπεζική ή άλλη χρηματοπιστωτική υπηρεσία.
6. Προτιμησιακή μεταχείριση βάσει ηλικίας ή αναπηρίας μπορεί να επιτρέπεται εφόσον δικαιολογείται αντικειμενικά από θεμιτό σκοπό και εφόσον τα μέσα επίτευξης αυτού του σκοπού είναι πρόσφορα και αναγκαία. Η προτιμησιακή μεταχείριση για τη διασφάλιση της συμπερίληψης, της ένταξης ή της συμμετοχής στην κοινωνία σε ισότιμη βάση με τα υπόλοιπα άτομα μπορεί να λάβει τη μορφή ελεύθερης πρόσβασης, μειωμένων τιμολογίων ή προτιμησιακής πρόσβασης και μπορεί να επιτρέπεται βάσει της παρούσας οδηγίας ως δικαιολογημένη, πρόσφορη και αναγκαία μεταχείριση.

8. Η παρούσα οδηγία δεν θίγει μέτρα προβλεπόμενα στην εθνική νομοθεσία τα οποία, σε μια δημοκρατική κοινωνία, είναι πρόσφορα και αναγκαία για τη διαφύλαξη της δημόσιας ασφάλειας ή της δημόσιας τάξης, την πρόληψη του εγκλήματος, την προστασία των ανηλίκων, την προστασία της υγείας και της ασφάλειας, καθώς και την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων τα οποία τελούν υπό την προστασία του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, μεταξύ άλλων την προστασία της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, των δικαιωμάτων των ηλικιωμένων, του δικαιώματος της θρησκευτικής ελευθερίας, της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι, της ελευθερίας της έκφρασης, της ελευθερίας του Τύπου, της ελευθερίας πληροφόρησης, της ελευθερίας σύναψης συμβάσεων και της επιχειρηματικής ελευθερίας.

Άρθρο 3
Πεδίο εφαρμογής

1. Εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων που ανατίθενται στην Ευρωπαϊκή Ένωση και των ορίων που θέτει η παράγραφος 2 και με πλήρη σεβασμό των αρχών της επικουρικότητας και της αναλογικότητας, η απαγόρευση των διακρίσεων εφαρμόζεται σε όλους, τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανόμενων των δημόσιων φορέων, όσον αφορά:

α) την πρόσβαση στην κοινωνική προστασία, στον βαθμό που σχετίζεται με την κοινωνική ασφάλιση, την κοινωνική πρόνοια, την κοινωνική στέγαση και την υγειονομική περίθαλψη.

Η πρόσβαση κατά την έννοια του παρόντος στοιχείου περιλαμβάνει την αναζήτηση πληροφοριών, την υποβολή αιτήσεων και την εγγραφή, καθώς και αυτή καθαυτήν την παροχή μέτρων κοινωνικής προστασίας.

β)

γ) την πρόσβαση στην εκπαίδευση.

Η πρόσβαση κατά την έννοια του παρόντος στοιχείου περιλαμβάνει την αναζήτηση πληροφοριών, την υποβολή αιτήσεων και την εγγραφή, καθώς και αυτή καθαυτήν την εισαγωγή και συμμετοχή σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

δ) την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες, την προμήθεια αγαθών και υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένης της στέγασης, που είναι διαθέσιμα στο κοινό.

Η πρόσβαση κατά την έννοια του παρόντος στοιχείου περιλαμβάνει την αναζήτηση πληροφοριών, την υποβολή αιτήσεων, την εγγραφή, την παραγγελία, την κράτηση, την ενοικίαση και την αγορά, καθώς και αυτή καθαυτήν την παροχή και απόλαυση των εν λόγω αγαθών και υπηρεσιών.

2. Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται:

- α) σε ζητήματα που καλύπτει το οικογενειακό δίκαιο, συμπεριλαμβανομένης της προσωπικής κατάστασης και της υιοθεσίας, καθώς και των αναπαραγωγικών δικαιωμάτων, ούτε σε σχετικά δικαιώματα κοινωνικής ασφάλισης που συνδέονται με την προσωπική κατάσταση·
- β) στην οργάνωση και τη χρηματοδότηση των συστημάτων κοινωνικής προστασίας των κρατών μελών, τη συγκρότηση και τη διαχείριση των εν λόγω συστημάτων και σε συναφείς ρυθμίσεις, καθώς και όσον αφορά την ουσία, το ποσό, τον υπολογισμό και τη διάρκεια των παροχών και των υπηρεσιών και τις προϋποθέσεις επιλεξιμότητας για τις εν λόγω παροχές και υπηρεσίες, περιλαμβανομένων των ηλικιακών ορίων·
- γ)
- δ) στην οργάνωση και τη χρηματοδότηση των εκπαιδευτικών συστημάτων των κρατών μελών, όπου συμπεριλαμβάνονται η σύσταση και η διαχείριση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, το περιεχόμενο της διδασκαλίας και των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, η κατάρτιση προγραμμάτων σπουδών, ο καθορισμός των εξεταστικών διαδικασιών και οι προϋποθέσεις επιλεξιμότητας, μεταξύ άλλων για τον καθορισμό των διδασκτρών και των ηλικιακών ορίων για σχολεία, μαθήματα ή υποτροφίες, σπουδαστικές υποτροφίες και σπουδαστικά δάνεια·
- ε) στη διαφορετική μεταχείριση βάσει της θρησκείας ή των πεποιθήσεων ενός ατόμου όσον αφορά την εισαγωγή σε εκπαιδευτικά ιδρύματα, ο χαρακτήρας των οποίων εδράζεται στη θρησκεία ή σε πεποιθήσεις, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, παράδοση και πρακτική·
- στ) στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες, την προμήθεια αγαθών και υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένης της στέγασης, που προσφέρονται στον τομέα της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής και τις συναλλαγές που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο αυτό.

- 3.
- 3α. Η παρούσα οδηγία δεν θίγει εθνικά μέτρα που επιτρέπουν ή απαγορεύουν στα πρόσωπα να φέρουν θρησκευτικά σύμβολα ούτε περιστέλλει την αρμοδιότητα των κρατών μελών στα ζητήματα αυτά.
4. Η παρούσα οδηγία δεν θίγει την εθνική νομοθεσία η οποία κατοχυρώνει τον κοσμικό χαρακτήρα του κράτους, των κρατικών οργανισμών ή φορέων ή της εκπαίδευσης, ή αφορά το καθεστώς των εκκλησιών και άλλων οργανώσεων εδραζομένων στη θρησκεία ή στις πεποιθήσεις, ούτε περιστέλλει την αρμοδιότητα των κρατών μελών στα ζητήματα αυτά, όπως άλλωστε αναγνωρίζεται στο άρθρο 17 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- 4α. Η παρούσα οδηγία δεν θίγει τα στοχευμένα εθνικά μέτρα που παρέχουν προτιμησιακή μεταχείριση χωρίς διακρίσεις όσον αφορά ορισμένες κοινωνικές παροχές, όταν και για όσο αυτό είναι αναγκαίο για να αντιμετωπιστεί η δημογραφική πρόκληση λόγω της μείωσης των ποσοστών γεννήσεων, μείωση την οποία καταδεικνύουν ακριβή στοιχεία.
5. Η παρούσα οδηγία δεν καλύπτει τη διαφορετική μεταχείριση βάσει της υπηκοότητας και δεν θίγει τις διατάξεις και προϋποθέσεις που αφορούν την είσοδο και την παραμονή υπηκόων τρίτων χωρών και απατρίδων στο έδαφος των κρατών μελών, ούτε την τυχόν μεταχείριση που απορρέει από το νομικό καθεστώς των εν λόγω υπηκόων τρίτων χωρών ή απατρίδων.
- 5α. Η διαφορετική μεταχείριση που προκύπτει από περιφερειακές ή τοπικές διαφοροποιήσεις στο επίπεδο των υπηρεσιών γενικού συμφέροντος δεν συνιστά διάκριση κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας.

Άρθρο 4

Άρθρο 4α

Εύλογη προσαρμογή για άτομα με αναπηρία

1. Για να διασφαλισθεί η τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης όσον αφορά τα άτομα με αναπηρία, παρέχεται εύλογη προσαρμογή στους τομείς που ορίζονται στο άρθρο 3.
2. Για τους σκοπούς της παραγράφου 1, ο όρος «εύλογη προσαρμογή» σημαίνει την απαραίτητη και κατάλληλη μετατροπή και προσαρμογή, η οποία δεν επιβάλλει δυσανάλογη επιβάρυνση, όταν αυτό είναι απαραίτητο σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, προκειμένου να μπορέσει το άτομο με αναπηρία να απολαύσει ή να ασκήσει σε ισότιμη βάση με τα υπόλοιπα άτομα την πρόσβαση σε μέτρα κοινωνικής προστασίας, την πρόσβαση στην εκπαίδευση και την πρόσβαση σε αγαθά ή υπηρεσίες, ή την προμήθεια αγαθών και υπηρεσιών, εντός του πεδίου εφαρμογής της παρούσας οδηγίας.
3. Όσον αφορά την παροχή στέγασης, οι παράγραφοι 1 και 2 δεν υποχρεώνουν τον πάροχο να προβεί σε δομικές μετατροπές στο κτίριο ή να καταβάλει τη σχετική πληρωμή. Σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και πρακτική, ο πάροχος στέγασης θα πρέπει να δέχεται τέτοιες μετατροπές σε περίπτωση που χρηματοδοτούνται από άλλη πηγή και δεν συνεπάγονται δυσανάλογη επιβάρυνση.
4. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου δεν θίγουν τις διατάξεις του ενωσιακού δικαίου που διέπουν την προσβασιμότητα ή την εύλογη προσαρμογή όσον αφορά συγκεκριμένα αγαθά ή υπηρεσίες.

5. Για να εκτιμηθεί αν τα μέτρα που είναι αναγκαία για τη συμμόρφωση με το παρόν άρθρο συνεπάγονται δυσανάλογη επιβάρυνση, λαμβάνονται ιδίως υπόψη:
- α) το μέγεθος, οι πόροι, ο χαρακτήρας και το καθαρό ύψος του κύκλου εργασιών και των κερδών του αρμοδίου·
 - αα) ο αρνητικός αντίκτυπος στο άτομο με αναπηρία, το οποίο θίγεται από την παράλειψη θέσπισης του πρόσφορου και αναγκαίου μέτρου·
 - β) το εκτιμώμενο κόστος του πρόσφορου και αναγκαίου μέτρου·
 - γ) το εκτιμώμενο όφελος για τα άτομα με αναπηρία εν γένει, με συνυπολογισμό της συχνότητας και της διάρκειας χρησιμοποίησης των σχετικών αγαθών και υπηρεσιών και της συχνότητας και της διάρκειας της σχέσης με τον πωλητή ή τον πάροχο υπηρεσιών·
 - γα) το ποσό δημόσιας χρηματοδότησης που διατίθεται στον αρμόδιο για τη λήψη του πρόσφορου και αναγκαίου μέτρου·
 - δ)
 - ε) η ιστορική, πολιτιστική, καλλιτεχνική ή αρχιτεκτονική αξία της εν λόγω κινητής ή ακίνητης περιουσίας· και
 - στ) η ασφάλεια και η πρακτική σκοπιμότητα των εν λόγω μέτρων.

Η επιβάρυνση δεν θεωρείται δυσανάλογη όταν αντισταθμίζεται επαρκώς με μέτρα που εφαρμόζονται ήδη στο πλαίσιο της πολιτικής για την αναπηρία που ασκείται στο οικείο κράτος μέλος.

2.

3.

Άρθρο 5
Θετική δράση

1. Για να εξασφαλισθεί πλήρης ισότητα στην πράξη, η αρχή της ίσης μεταχείρισης δεν εμποδίζει κανένα κράτος μέλος να διατηρεί ή να θεσπίζει ειδικά μέτρα για να αποτρέπει ή να αντισταθμίζει μειονεκτήματα που συνδέονται με τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις, την αναπηρία, την ηλικία ή τον γενετήσιο προσανατολισμό.

Άρθρο 6
Ελάχιστες απαιτήσεις

1. Τα κράτη μέλη δύνανται να θεσπίζουν ή να διατηρούν διατάξεις για την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης που είναι ευνοϊκότερες από τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας.
2. Η εφαρμογή της παρούσας οδηγίας δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να αποτελέσει λόγο για μείωση του επιπέδου προστασίας από τις διακρίσεις το οποίο παρέχεται ήδη από τα κράτη μέλη στους τομείς που καλύπτονται από την παρούσα οδηγία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Π

ΜΕΣΑ ΕΝΝΟΜΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΒΟΛΗ

Άρθρο 7

Προάσπιση δικαιωμάτων

1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οποιοσδήποτε θεωρεί ότι αδικήθηκε μη τυγχάνοντας της κατ' αρχήν ίσης μεταχείρισης να έχει πρόσβαση, χάριν επιβολής των υποχρεώσεων που απορρέουν από την παρούσα οδηγία, σε δικαστικές ή/και διοικητικές διαδικασίες, περιλαμβανομένων των διαδικασιών εναλλακτικής επίλυσης διαφορών, οσάκις το κρίνουν σκόπιμο, ακόμα και όταν η σχέση κατά την οποία εικάζεται ότι σημειώθηκε η διάκριση έχει λήξει.
2. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι ενώσεις, οργανώσεις ή άλλα νομικά πρόσωπα, τα οποία σύμφωνα με τα κριτήρια που ορίζονται από την εθνική νομοθεσία έχουν έννομο συμφέρον να εξασφαλίζουν την τήρηση των διατάξεων της παρούσας οδηγίας, να μπορούν να συμμετέχουν, είτε εξ ονόματος είτε προς υπεράσπιση του ενάγοντος και με την έγκρισή του, σε κάθε δικαστική ή/και διοικητική διαδικασία που προβλέπεται για την επιβολή των υποχρεώσεων που απορρέουν από την παρούσα οδηγία.
3. Οι παράγραφοι 1 και 2 εφαρμόζονται με την επιφύλαξη των εθνικών διατάξεων για τις προθεσμίες άσκησης ένδικων μέσων όσον αφορά την αρχή της ίσης μεταχείρισης.
4. Η διάταξη αυτή δεν θίγει την εφαρμογή του άρθρου 10 της οδηγίας (ΕΕ) 2024/1499/ΕΕ του Συμβουλίου.

Άρθρο 8
Βάρος της απόδειξης

1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν σύμφωνα με το εθνικό δικαιοδοτικό τους σύστημα τα αναγκαία μέτρα ούτως ώστε, όταν κάποιος που θεωρεί ότι αδικήθηκε μη τυγχάνοντας της κατ' αρχήν ίσης μεταχείρισης, αποδεικνύει ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης αρμόδιας αρχής γεγονότα από τα οποία τεκμαίρεται ότι υπήρξε διάκριση, η ευθύνη της απόδειξης ότι δεν παραβιάστηκε η απαγόρευση των διακρίσεων να βαρύνει τον εναγόμενο.
2. Η παράγραφος 1 δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να θεσπίζουν ευνοϊκότερους για τον ενάγοντα κανόνες περί απόδειξης.
3. Η παράγραφος 1 δεν εφαρμόζεται στις ποινικές διαδικασίες.
4. Τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίζουν να μην εφαρμόζουν την παράγραφο 1 σε διαδικασίες κατά τις οποίες το δικαστήριο ή άλλη αρμόδια αρχή ερευνά τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης.
5. Οι παράγραφοι 1, 2, 3 και 4 του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται επίσης σε κάθε δικαστική διαδικασία που κινείται σύμφωνα με το άρθρο 7 παράγραφος 2.

Άρθρο 9
Αντίποινα

Τα κράτη μέλη θεσπίζουν στα εθνικά νομικά τους συστήματα τα αναγκαία μέτρα για την προστασία των ατόμων από τυχόν δυσμενή μεταχείριση ή δυσμενή συνέπεια που προκύπτει ως αντίδραση σε καταγγελία ή σε διαδικασίες που αποσκοπούν στην επιβολή της συμμόρφωσης με την αρχή της ίσης μεταχείρισης.

Άρθρο 10

Διάδοση πληροφοριών

Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι διατάξεις που θεσπίζονται σύμφωνα με την παρούσα οδηγία, καθώς και οι ήδη ισχύουσες σχετικές διατάξεις, να γνωστοποιούνται στους ενδιαφερομένους με κάθε πρόσφορο μέσο σε ολόκληρο το έδαφός τους.

Άρθρο 11

Διάλογος με τους ενδιαφερομένους

Για την προαγωγή της αρχής της ίσης μεταχείρισης, τα κράτη μέλη ενθαρρύνουν τον διάλογο με τους ενδιαφερόμενους φορείς οι οποίοι, σύμφωνα με την εθνική τους νομοθεσία και πρακτική, έχουν έννομο συμφέρον να συμβάλλουν στην καταπολέμηση των διακρίσεων που γίνονται για τους λόγους και στους τομείς που καλύπτονται από την παρούσα οδηγία.

Άρθρο 12

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 13

Συμμόρφωση

Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για να εξασφαλίζουν ότι τηρείται η αρχή της ίσης μεταχείρισης στο πλαίσιο του πεδίου εφαρμογής της παρούσας οδηγίας και ειδικότερα ότι:

- α) καταργείται κάθε νομοθετική, κανονιστική και διοικητική διάταξη που αντιβαίνει στην αρχή της ίσης μεταχείρισης·
- β) κηρύσσονται ή είναι δυνατόν να κηρυχθούν άκυρες ή τροποποιούνται όσες συμβατικές διατάξεις, εσωτερικοί κανονισμοί επιχειρήσεων και καταστατικά κερδοσκοπικών ή μη κερδοσκοπικών ενώσεων αντιβαίνουν στην αρχή της ίσης μεταχείρισης.

Άρθρο 14

Ποινές

Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τους κανόνες όσον αφορά τις ποινές που επιβάλλονται σε περίπτωση παράβασης εθνικών διατάξεων θεσπιζόμενων κατ' εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, και λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα για την ουσιαστική εφαρμογή τους. Οι ποινές μπορούν να περιλαμβάνουν την καταβολή αποζημίωσης, η οποία δεν επιτρέπεται να περιορίζεται με εκ των προτέρων καθορισμό ανώτατου ορίου, πρέπει δε να είναι αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές.

Άρθρο 14α

Συνεκτίμηση της διάστασης του φύλου

Τα κράτη μέλη λαμβάνουν υπόψη, κατά την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, τον στόχο της εξάλειψης των ανισοτήτων καθώς και της προώθησης της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών.

Άρθρο 14β

Τροποποιήσεις στην οδηγία 2024/1499/ΕΕ (οδηγία που εκδόθηκε βάσει της πρότασης COM/2022/689 final)

Η οδηγία 2024/1499/ΕΕ τροποποιείται ως εξής:

- 1) Στο άρθρο 1 παράγραφοι 1 και 2, στο άρθρο 4, στο άρθρο 5 παράγραφοι 1 και 2, στο άρθρο 8 παράγραφος 1, στο άρθρο 10 παράγραφος 1, στο άρθρο 15 και στο άρθρο 16 παράγραφοι 2 και 4, το κείμενο «οδηγίες 79/7/ΕΟΚ, 2000/43/ΕΚ, 2000/78/ΕΚ και 2004/113/ΕΚ» αντικαθίσταται από το κείμενο «οδηγίες 79/7/ΕΟΚ, 2000/43/ΕΚ, 2000/78/ΕΚ, 2004/113/ΕΚ και XX/XX (οδηγία που εκδόθηκε βάσει της πρότασης COM/2008/0426 final)».
- 2) Στο άρθρο 6 παράγραφος 1, το κείμενο «άρθρο 4 της οδηγίας 79/7/ΕΟΚ, άρθρο 2 της οδηγίας 2000/43/ΕΚ, άρθρο 2 της οδηγίας 2000/78/ΕΚ και άρθρο 4 της οδηγίας 2004/113/ΕΚ» αντικαθίσταται από το κείμενο «άρθρο 4 της οδηγίας 79/7/ΕΟΚ, άρθρο 2 της οδηγίας 2000/43/ΕΚ, άρθρο 2 της οδηγίας 2000/78/ΕΚ, άρθρο 4 της οδηγίας 2004/113/ΕΚ ή άρθρο 2 της οδηγίας XX/XX (οδηγία που εκδόθηκε βάσει της πρότασης COM/2008/0426 final)».

Άρθρο 15

Εφαρμογή

1. Τα κράτη μέλη θέτουν σε ισχύ τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις που απαιτούνται για τη συμμόρφωση προς την παρούσα οδηγία το αργότερο ... [3 έτη μετά την έκδοση]. Ενημερώνουν αμέσως σχετικά την Επιτροπή, στην οποία διαβιβάζουν το κείμενο των οικείων διατάξεων.

Οι διατάξεις αυτές, όταν θεσπίζονται από τα κράτη μέλη, περιέχουν παραπομπή στην παρούσα οδηγία ή συνοδεύονται από την παραπομπή αυτή κατά την επίσημη δημοσίευσή τους. Ο τρόπος της παραπομπής αυτής καθορίζεται από τα κράτη μέλη.

2. Σε ό,τι αφορά το άρθρο 4α, τα κράτη μέλη δικαιούνται να λάβουν παράταση της περιόδου μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο που αναφέρεται στην παράγραφο 1 κατά 2 έτη το πολύ. Για τον σκοπό αυτό, τα κράτη μέλη ενημερώνουν την Επιτροπή και κοινοποιούν τη σχετική ημερομηνία μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο έως [3 έτη μετά την έκδοση].
- 3.
4. Τα κράτη μέλη προάγουν τη συλλογή στοιχείων σχετικά με την ισότητα μεταχείρισης και την καταπολέμηση των διακρίσεων. Τα στοιχεία συλλέγονται σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και πρακτική και σύμφωνα με το ισχύον ενωσιακό δίκαιο, ιδίως δε τον κανονισμό (ΕΕ) 2016/679 (γενικός κανονισμός για την προστασία δεδομένων).

Άρθρο 16

Έκθεση

1. Τα κράτη μέλη διαβιβάζουν στην Επιτροπή, έως [τέσσερα έτη μετά την ημερομηνία που προβλέπεται στο άρθρο 15 παράγραφος 1] και εν συνεχεία ανά πενταετία, όλες τις πληροφορίες που είναι απαραίτητες ώστε η Επιτροπή να συντάξει έκθεση προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας.
2. Η έκθεση της Επιτροπής λαμβάνει υπόψη, κατά περίπτωση, τις απόψεις των εθνικών φορέων ισότητας και των αρμόδιων ενδιαφερομένων, καθώς και του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Σύμφωνα με την αρχή της συνεκτίμησης της διάστασης του φύλου κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 8 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η εν λόγω έκθεση αξιολογεί, μεταξύ άλλων, τον αντίκτυπο των ληφθέντων μέτρων στις γυναίκες και τους άνδρες. Με βάση τις λαμβανόμενες πληροφορίες, η εν λόγω έκθεση περιλαμβάνει, αν κριθεί αναγκαίο, προτάσεις για την επανεξέταση και την επικαιροποίηση της παρούσας οδηγίας.

Άρθρο 17
Έναρξη ισχύος

Η παρούσα οδηγία αρχίζει να ισχύει την ημέρα δημοσίευσής της στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το άρθρο 14β εφαρμόζεται από ... [λήξη της περιόδου μεταφοράς της παρούσας οδηγίας στο εθνικό δίκαιο].

Άρθρο 18
Αποδέκτες

Η παρούσα οδηγία απευθύνεται στα κράτη μέλη.
